

Higien'a si Scól'a,

F O I A

pentru

Sanetate, morbi, educatiune si Instructiune.

Martiu
Nr. 3.
1877.

Ese in Temisiora odata intr'o luna 1 cõla. Pretiulu pe unu anu 2 fl., pe $\frac{1}{2}$ anu 1 fl. Pentru strainetate 3 fl. pe unu anu. Se pôte prenumerá mai usioru prin asemnate postali la redactiune.

Anulu alu
doilea.

Votiv'a tabl'a.

„Suntu totusi unii medici cá si in legatura cu ingropatorii; ei le canta cantece de lauda, fara cá prin acést'a se resara vreo dubietate in contra artei loru in opiniunea publica! — Daca acuma se aru aratá spiretulu lui Hippocrates si aru tiené reviu asupra propasirei, ce au facutu fiii lui Aesculapu, de candu jace elu in sinulu pamentului, ce aru dice elu, daca aru vedé, acést'a stare a artei medice, acést'a leganare si bercolire a discipuliloru sei la tractarea unui morbu, ce ataca cele mai sanetõse subiecte, si prin aplicarea unei selecte a matadoriloru domnosi — de multe ori in pucine óre i repesce din viati'a vesela! Elu aru svatui a inchide cancelele de sciintia si a tramite personalulu medicinalu la Botany-Bai, cá acolo se se lamurésca intre sine dupa inpregiurimea sciintii sale si asia se devina la cunoscintia si ordine cá si hotii Britanici“.

Dr. Krüger-Hansen.

Fisiatri'a.

La tote reformele si renascerile spiretuali se misca procesulu nou formatoriu necontentiu in mai pucinu ori mai multa puternice leganari si escese, pana ce in fine se desfasiura dreptulu midilocu, in alu carui ogasiu devine posebile o prosperitoria, pacica, asemenea si legala desvoltare. Asia si la reform'a medicinei, care precum vediuramu in numerulu trecutulu, a inceputu mai cu séma la inceputulu secululu nostru. Dupa ce

homeopathi'a si in capulu ei Samuilu Hahnemann prin atatu de necesari'a catu si victoros'a lupta in contra prescrierii medicamenteloru, cá unoru corpului nostru cu totulu inamice venine, a pregatitu si oblitu campulu pentru o mai fundamentala noua formatiune a tesaurului sanativu, inse prin decileonile particelle fara contienementu si eficacia, nu la potutu indeplini si alu edificá cu promisiune la efectu, pasi la midilocu in simpli tieréni Vincentiu Priesznitz in Graefenberg si Joanu Schroth in Lindewiese mesi'a pentru corporalmente marcedit'a omenime, ce asteptá mantuirea, si pe langa o dieta mai simpla si mai stricta, asemenea celei introduse de homeopati, ne arata ap'a cá unu midilocu sanativu, care in iritatoria eualitate a temperaturerei sale, in solventi'a eualitate a fluiditateri sale, si in invietoria si suscitatori'a, precum si stemperatori'a de sete eualitate a compositiunei sale chemice satisface tuturoru recerintieloru, ce póte face o naturu legale medicina la unu midilocu sanativu.

Cum a devenitu Priesznitz si Schroth la acést'a idea, la metoda curativa a loru, amu aratatu in anulu trecutu si cetitorii nostri, cari se voru interesá mai de parte despre acéste, voru binvoi a ceti articuli „Priesznitz si Schroth“.

Fisiiatri'a este dara medicin'a frésca, ea se numesce si hidriatri'a in catu are relatiune la apa, si dietetica in catu are relatiune la o dieta strinsa, mai vertosu cum o cere Schroth si invetiecei lui. Se mai numesce si Hidropathia, daru acestu nume nu e potrivit. Noi vomu intrebuintiá numirea „Fisiiatri'a“, si pe cei ce o esereze „fisiiatri“ ori „fisiurgi“ si ne rogamu, ca aceste numiri se fia bine insemnate, cá se evitamu talmucirea loru mai de parte. — Ea se numesce „Fisiiatri'a“, adeca cura frésca, cura naturala din acelu motivu, caci nu cunosce altu midilocu sanativu, de catu numai aceea, ce e absolutu de lipsa pentru sustienerea vietii nostre, pentru edificarea corpului nostru.

Fisiiatri'a privesce in medicamentele, ce le prescriu medicii alopati, nisce materii straine de corpulu nostru, care nu se potu asimilá, adeca mistui si asia cá nisce venine mai pucinu ore mai multu stricaciose.

Principiulu de capetenia alu Fisiiatriei este: Nu vindeca medicii, ei natur'a adeca potérea sanativa séu vitalitatea, care locuesce in fia care faptura via. Fisiiatri vedu dara:

1-o. Ca frigurile si inflamatiunele nu suntu inamice sanarii, nu suntu bóle de combatutu, ci ele suntu proprii nisuintie sanative ale corpului morbosu, care avemu numai se le sprijinimu ori se le usioramu, daca de o parte aru fi prédebile, éra de alta aru fi impedeate in nisuintiele sale escretorie ori nou formatorie — in urmarea unei mari iritatiuni a nerviloru si pré marii desvoltari de caldura, cá se póta solvi si lapadá afara materiele straine, ce aru fi intratu in trupu ori s'aru fi escatu in

elu însusi prin o viață nepotrivita. — Si fiindu ca bólele cronice nu suntu alt'a decatu numai o succumbere a unui organu séu a organismului in urmarea materiei bolnaviciose, ce jace in elu, cauta fisiurgulu poterea reactionaria locala si universală astfelu a o intari si imputernici, cá se devina éراسi capace a incepe de nou o lupta sanativa acuta pentru de a poté incercá si esecutá escretiunea materiei bolnaviciose, ce a jacutu atatu de multu in corpu.

2-o. Ca pe langa cele si pana acuma cá midiloce sanative nu neconsiderate poteri naturali ale caldurei si aerului, ale luminei si electricitatei, ale frigului si nutrementelor — in deosebi si ap'a prospeta pana acuma mai despretiuita, cá celu mai puternicu midilocu atatu pentru sprinjirea vitalitatii corpului, catu si pentru delaturarea ori caroru pedece alu lui. Acést'a simpla, chiară apa, precum isvoresce in mii si mii de isvora din sinulu pamentului si se revarse in riuri si girle, impodobindu campiele tuturor tieriloră. Si ce aru fi de omeni, ce aru fi de animale si de plante, daca nu aru fi ap'a, acestu elementu alu betraniloru?

Educatiunea.

2. Etatea sugatoriloru.

(Continuare.)

Dintiemea, esirea dintiloru celoru dintaiu inspaimenta mai multu maicele, de catu ce e de lipsa, caci ea nu decurge nici odata abnormu si nu produce nici o bola, daca sugatorii voru fi tractati dupa regulele mai susu aratate. Tóte bólele periculóse la esirea dintiloru, precum suntu aprinderea plumaniloru, coler'a, spasmi — stropsiri etc. nu se naseu din esirea dintiloru, ci dan alte cause, mai vertosu din gresielu in dieta si din recéla, daru omenii, ba si multi medici sau obicinuitu a dice, ca vinu dela esirea dintiloru. Sectiunele cadavreloru au afirmatu acést'a asertiune. Negresitu, cu esirea dintiloru nu purcede la toti copiii fara greatati, inse aceste nu suntu periculóse de aru fi si petrecute de friguri si de convulsioni. Cele mai obicinuite aparitiuni la esirea dintiloru suntu urmatoriele: Sugatoriulu e candu si candu desgustatu si neodihnit, ii curgu bale si cate odata sbéras, inse éراسi se impaciuiesce, cate odata trasaresce in somnu, obrazii capata cate odata aprópe de gura péte rosii, ba si esanteme, gingeile se incaldiescu, rosiescu, se umfla; copilulu, care pana acuma lasá ai cauta gingeile, acuma se improtivesce; suge si urineze mai desu cá nainte si nimicu nu i este spre placere. Cu esirea unoru dinti, disparu tóte aceste simptome mai totudeuna. Dintii esiti se numescu „Dintii lapte-lui“. Ei se arata obicinuitu in lun'a 7, ori 8, ba si in a 10 ori 11 mai multu cu pareche si in falca din giosu, mai antaiu cei doi din midilocu

dinti taietori din diosu, apoi désupra, dupa aceea cei doi de laturi acusi din giosu, acusi din susu. In alu doilea anu erumpu cele doue masele, apoi coltii, astfeliu, cá copilulu se aiba catre finea anului alu doilea, 20 dinti, cari ii remanu pana in a 7 anu. Ordinea esirei dintiloru aratata mai susu nu remane totu de una constanta, ci pote patimi multifarie schimbari fara se aduca vréunu pericolu séu se arate la vreo constitutiune rea a corpului. La fete esu obicinuitu mai nainte dintii de catu la feciori. Celu mai bunu midilocu alinatoriu la esirea dintiloru este a atinge gingeile mai desu cu apa rece, altfeliu tractarea copilului remane cea aratata mai susu; lapte potrivit, aeru curatu stemperatu, corespundietoria imbracaminte si cea mai mare curetiena.

Educatiunea sugatoriului. Isusiu sugatoriulu are lipsa de educatiune atatu fisica catu spiretuala, daca are se ese din elu unu omu onestu. Educatiunea lui se bazeze pe legea dedarii si a imitatiunei. Cea dintaiu lege cere o consecinta si desa repetitiunea acelui lucru, la care vremu se dedamu sugatoriulu astfeliu, cá acést'a incetulu cu incetulu se devina o alta natura, cea de pre urma cere drepte modele; ambele inse cu propasitori'a crescere a copilului o graduata urcare. Pana candu isi intipuescu parintii, ca spiretulu adeca facultatea creierului de a simti, a cugetá si a voi, intra in corpulu copilului in oresicare timpu — candu ii vine mintea, cum se cam dice — asia numai, pana atunci nu póte fi vorba de o educatiune intielepta. Numai prin pórt'a simtiuriloru intre cu incetulu spiretulu in corpulu nostru si activitatea creierului, suscitata prin apasările sensuriloru póte ajunge numai prin dedare la cuvinciosulu gradu de inaltime. Cumca sensurile suntu desteptatorii si midilicitorii mintii, se arata invederatu prin lips'a loru; copilulu orbu si totu odata surdu remane fara spiretu. Cum contribue si imitatiunea la desteptarea spiretului omenescu, ne dau dovedi omenii crescati — cum a fostu Casparu Hauser — cari din tineritie remanu lasati siesi singuri ori au conversatiune numai cu animalele; la ei nu sau aflatu urme de spiretu omenescu, ci numai maniere dobitocesce. Asia dara inca odatu impresiunile sensuriloru, dedarea si imitatiunea punu fundamentulu la o buna ori rea educatiune. Se se incungiure dara totu, ce aru fi la copilu o dedare superflua.

Educatiunea corporala a sugatoriului se reduce la nutrimentu, somnu, misicare si curetiena. — In priviintia nutrimentului, care are se consté numai in lapte, avemu se procedemu astfeliu, cá acést'a se se dé copilului numai in cele dintaiu dile atunci, candu plange, dupa aceea in sa la timpu oteritu póte de patru ori pe di dimenetia catre amedi, catra séra. apoi séra, nóptea, candu laptricea are se se restaureze prin somnu, se nu i se dé tietia.

Dela acést'a ordine se nu se abata laptricea prin strigatulu copilu-

lui, daru se caute dupa caus'a strigatului, caci acést'a pôte fi alt'a de catu fómeea si s'aru poté delaturá d. e. Udulu, frigulu, ventosia, incuiarea asternutulu reu, impunseture de vreunu obiectu, ori de insecte — pureci, stelnitie.

Se nu uitamu nici o data, ca daca prin plansu se face de locu destulu copilului asi ajunge vointi'a, acést'a i se face in scurtu timpu datina si apoi va fi cu greu alu mai desvetiá. In timpulu oteritu pôte copilulu atata bé, catu i place de repetite ori, inse se nui dedamu a dormita la tietie, si apoi erasi a suge. — Cu privintia la somnu se afla unu sugatoriu tineru altfelu cá altulu mai betranu, caci pana ce celu dintaiu mai totu timpulu vietii sale petrece in somnu — probabiluminte pentru neactivitatea creierului — la celu de pre urma se micshireze somnulu cu incéta trediere a simtiuriloru si prin acést'a suscitata activitate a spiretului — creierului. Pentru ca numai creierulu dorme. — Cá si in mancare, asia si in somnu are cu incetulu se se aduca ordine cuvinciosa astfelu, cá copilulu unu timpu se fia traditu si altulu se dorma, mai vertosu noptea si dupa subtu. Aicea mai suntu de observatu urmatoriele regule: copilulu se dorma in culcusiulu séu separatu, bine acoperitu si nu cumva se se dedé la midilooce adormitorie precum suntu d. e. cantatulu, leganatulu, baterea cu palma, caci apoi nu voru avé odihna parintii. — Misicarea este séu pasiva, care se face prin altii, adeca portindui in bratie, leganendui, séu activa care o face insusiu copilulu. Misicarea pasiva e mai buna in carutia jacendu séu siedindu copilulu in aeru liberu, inse nici acést'a se nu se faca spre malcomirea lui candu plange. O dorintia daunaciosa a mai multoru maice este a luá copiii sei catu mai curendu din patu si ai pune se sieda, caci prin acést'a usioru se strimba spinarea si conturba desvoltarea organeloru interne prin strimbarea spinarii, care nu pôte inca portá capulu celu mare si grev. Nu e ertatu a pune copilulu se sieda, mai nainte de ce aru veni acést'a la potere a tiené capulu dreptu si tiépanu si a se redicá elu insusiu. Acést'a este inse cu potintea numai dupa a cincea luna. Daca totusi copilu se aru portá in bratie, atunci este de a observá, cá elu se fia portatu acusi pe un'a, acusi alta parte, cá se nu se strimbe. Tocmai asia de daunaciose suntu si incercarile pré timpurii a merge copilulu, caci si aci numai atunci se ridica copilulu, candu are destula potere a stá pe picioare, se acést'a se intempla in a diecea ori unspre diecea luna. Pana atunci pôte copilu pusu peste o rogojina ori panéva a se trage si a se incercá la redicate. Scaunele si alte ajutorie, ce se intrebuintia pentru usiorarea mersului la copiii, nu platescu nimica, ba suntu daunaciose pentru ca apasa peptulu. Copilulu se nu se redicea tienutu de mani, ci trebue cuprinsu pe subsiora, nici se nu fia portatu copilulu, candu incepe a merge, de una mana pana nu e siguru in mersu.

Principalu de capetenia la crescere copilului in privinti'a misicarii este selu lasamu dela nascere a misica liberu medularile sale si prin propria silintia se invetie a siedé, stá si merge. Astfeliu se destiapta in copiii si vointi'a si se formeze cu incetulu in voi'a firma. Omenii, cari cá copii au fostu ajutati totu prin altii, arata in viati'a mai tardia dibilitate si o ne sigurantia in caracteru. — Curetieni' a la copii se póte castigá daca cum invatia a siede din candu in candu ii vomu pune pe tiucalu. Ai tiené in liberu, mai vertosu candu e ventu rece cu vestmintele redicate, se casiuna urdinare prin recirea fólelui, care are purerea se fia caldu.

Pentru educatiunea spiretuala a sugatoriului, care cá si cea fisica se baseze pe dedare, se cere principalminte, cá se se tiena organele simtiurilor in stare sanetósa si se se cultive potrivit. Caci prin ajutoriulu sensurilor, mai vertosu alu vediului si audiului se destépta cu incetulu activitatea creierului, consciintia, sensibilitatea si voi'a, scurtu, spiretulu si totu mai tare se cultiva.

In primulu timpu alu vietii sale, este omulu fara nici o consciintia din caus'a ca activitatea creierului nu e inca tredita prin impresiunile sensurilor si misicarea lui, strigarea lui, este, numai automata: incetulu cu incetulu se formeze prin repetite impresiuni asupra nerviloru sensitivi, asia daru prin dedare simtiulu de placare ori neplecare — simtiulu comunu. Tiene multu pana ce copilulu invatia a deosebi singurátice impresiuni. Are se curga multu lapte dulce dela muma peste limb'a sugatoriului, pana ce i simte gustulu placutu, elu iá dara cea mai amara materia cá si peptulu mane sa. Tocmai asia este si cu celelalte simtiuri si pentru aceea avemu la mana, a face copilului de recerintia prin dedare o multime de simtiri, cari de nu se voru suscitá vreoda, sileseu copilulu la strigatu — plansu — reutaciosu si sfortiérea celoru ce poftesece. — Dintre sensuri se desvolta mai antaiu pipaitulu, inse numai la buze, prin care aceste cauta peptulu manesa, dupa aceea vediulu, apoi audiulu si gustulu in fine mirosulu si pipaitulu peste totu. Ochiulu, cam pana la a patrelea luna miopu — incremenesce la inceputu fara partinire in lume, inse curendu se indrepta catre luciú si arata oresicare atentiune, pana ce in a doua luna remane pironitu mai multu timpu asupra obiectelor. Acést'a intuitiune chiama in creieru cele dintai impresiuni sensuali — icóne — cari prin repetit'a intuitiune — cautare — se intiparescu totu mai adancu si prin acést'a se potu revocá usioru in minte. Astfeliu invatia copilulu a cunosce persone si lucruri si in fine asi face imaginetiune adeca consciintia, reminiscentia de impresiunile sensuali facute mai nainte. In asemene modu se are si cu audiulu; la inceputu se cutreiera copilulu numai prin tonu puternicu, cu incetulu distinge elu sonuri mai domole si mai tari si cam catra fenea lunei a doua intórce ochii sei si mai tardiu

si capulu, catre directiunea, din care vine sonulu. Catre fenea lunei a cincea este asemené impartita atentiunea copilului intre ambele sensuri alu vediului si alu audiului; ambele sensuri se sprijinescu intre sine la invetiarrea cunoscerii lumei esterne, mai alesu a formei si a departarii; unu sensu suscita atentiunea copilului pentru cela laltu. Acuma arata copilulu, totu mai multu interesu la aparitiunile vediului si ale audiului, la cele misicaterie, la vorbire la tactu si cantecu. Elu invatia a cunosce si a distinge gesturile, minele si vocea mamei sale si ale personeloru, ce ilu impresóra. Pana candu mai nainte sonurile sgomatósé faceau mai mare impresiune asupra audiului de catu cele melodiósé, acuma e din contra, ajungandu vediulu pana la intuitiune, in luna a treia, apoi incepe copilulu a intinde man'a si dupa obiecte, pe care le grasiesce de multe ori si la inceputu le prinde numai, éra mai tardiu le si tiene vertosu, le misica in coaci si in colea si invatia cu incetulu ale duce la gura; in fine le pipaie si astfelu invatia a cunosce marimea si form'u loru, pre cum si indepartarea loru. Cum in a trei'a luna si au formatu imaginatiuni de audiu, se arata lalarea — balbairia — care mai tardiu trece in imitarea cuvinteloru. Aude copilulu adeseori la privirea unui obiectu ori la observarea unei cvalitati si actiuni unu órecare sonu, atunci cu incetulu se provóca prin audirea totu acelu sonu imaginatiunea aceluasiu obiectu si astfelu invatia copilulu in a cincea ori sies'a luna, a pricepe oterite cuvinte dupa semnificarea loru, mai vertosu numele persóneloru si a obiecteloru. Mai tardiu invatia a cunosce semnificatiunea verbeloru si adiectiveloru, o cuventare alcatuita i este cu totul nepriceputa. Suriderea se observa deja in a doua luna — nici odata inse inainte de 40 dile dupa nascere si totu de un'a mai nainte de catu plansulu cu lacrami — in a treia luna; — dabea in a 5 ori 6 luna se ride copilu tare si se bucura. Copiii, cari prin indestulirea dorintieloru sale, candu striga incetulu cu incetulu se crescu in reintia, cérea prin strigate si plansu a reusi cu vointi'a loru si a sforti'a ceea, ce au doritu. Deja in a 5-a ori a 6-a luna observa copilulu amicabletatea, precum si seriositatea cuventeloru; elu invatia a asteptá, se face mai rebdatoriu si se lasa a fi pucintelu retrasu dela gustarile corporali prin impresiuni sensuali. In a 7 ori 8-o luna se joaca copilulu cu sine si se ocupa cu imitatiunea.

Prin disgustu care se produce prin simtiulu unei lipse, prin ajutoriulu lipsei afla capatulu seu, prin observarea, ca dupa o oterita activitate urmeze otoratu efeptu, ba inca ca insusiu copilulu este in stare, se provóce, asemené lucruri, devene incetu la o intunecósé imaginatiune a unui scopu, alu urmarii timpului si a duratiunei. Cu catu acuma capata copilulu facultatea misicarii in puterea sa, cu atata mai multu se formeze si limb'a si copilulu numesce lucrurile la inceputu in modulu seu, mai tar-

diu prin imitatiune, asia precum i se predice. Mai de partea formatiune a limbei se conditiuneze numai prin audirea vorbitorilor si prin imitatiunea cuvintelor lor.

Regula principala la educatiunea spiretuala a sugatoriului, precum si peste totu a copilului este: a indepartá tóte dela copilu, la care elu nu are a se dedá, din contr'a aceea ce are sei fia de alt'a natura ai repeti cu statornicia. Nu e ertatu a lasa cursu liberu launei copilului dupa o nestrinsa volnicia, ei trebuie observata o lege, dupa care are se se indrepte intielépta ingaduintia a unui si oprirea altui lucru; si atunci va castiga copilulu incetu unu simtiu pentru lege, carei'a a se supune este necesitate. Cu acést'a si prin cuvinte seriose si potrivite loviri se póte ajunge scopulu si inca cu celu mai bunu succesu, si la copiii, acaroru temperamentu mai vioniu si greoa dedare ii mana pana acolo, a se folosi si de simtiulu neplaceriloru, ce altfelu numai cu greu si dupa multu timpu se pote aduce la dedare. Unu copilu, care dupa desteptarea conscientiei de sine, dupa alu treilea ori patrulea anu, peste totu in unu timpu, despre care elu mai tardiu in viatia isi pote aduce aminte, trebuie se capete bataia, este dupa cei mai multi auctori unu deja resfranatu, si numai o conscintia neinduplecata in educatiune, ilu va mai poté aduce spre bine. Pentru aceea se luamu séma la cele mai mici trasuri, in cari se pote cunosce naturelulu copilulu. Fundamentulu unei cresteri rele pentru copii, se pune de regula prin leganarea, portarea, si utiularea copiiloru, pentru ca aceste misicari producu in capilu unu simtiu pe placere, care daca nu se indestuleste vreodata, ilu silesce spre strigare. Astfelu se desvolta cu incetulu la copilu datina, a stfortiá dorintiele sale prin strigate, si daca parintii suntu destulu de debili a cedá acestoru strigari capricioase ale copilului, devine luerulu eurendu acolo, in catu copilulu la tota negarea vointii sale se arata cerbicosu, incremenitu, nedumeritu. Si apoi acuma se se alunge din copilu o necuvintia prin bataia, care in urmarea intorsei educatiuni a trebuitu se se forméze in copilu. Ore nu aru meritá mai bine parintii aceste batai? Numai din astfelu de erori de educatiune in primulu timpu alu vietii copilului ese obicinuitu stricarea de caracteru, care mai tardiu face nefericiti parintii si copiii. — Dedurea este dara poterea principala la educatiune; ea se sprijinesce prin boldulu de imitatiune alu copilului. Multe pote lipsi omului numai omulu nu! Amicabilitatea catre copilu in voce si mine, in cautare si preste totu in totala portare a celoru, ce'lu impresóra, esercéze o mare influintia asupra desvoltarii animei — animului — in copilu, si pentru aceea la alegerea feteloru de copii, se cere mare precautiune. Crescu parentii din mai multi copii, pe celu dintaiu bine, atunci va lucrá acest'a asupra educatiunei celoralalti astfelu de favoritoriu, in catu prin acést'a se usioreze pa-

rintiloru forte multa greoa educatiune. Vorbítórele mume, cari vioni si glumetiú vorbescu cu copiii sei, le castiga, fara se cugete, mare binefacere, caci sonurile ei nu lucra numai asupra urechiloru loru si asupra vorbirei, ci misica tóta esenti'a loru si le suscita simpathii. — De o vointia nu pote fi multu timpu vorba la copilú; numai dupa ce prin propriete silintie invatia a sedé, a stá si a merge, incepe desvoltarea vointei, din contra se formeze forte usioru o mai decisa volnicia, care degenereze in cerbicia si capritiu, cum educatorulu ingadue copilulu totu, ce elu vré si candu isi sfortieze ceva prin strigate. — Activitatile sensului suntu bine a se eserecítá, fiindu ca numai prin aceste se pote desteptá activitatea spiretuala, dreptu aceea este a se purtá si cea mai mare grija pentru pazirea organeloru sensuali, cá se nu patimésca vreo dauna. Prin eserecitatea vediului si a pipaitului, ce consta in tienerea mai aproape si mai de parte a obiectulu de observatu si de pipaiú, are copilulu in cetu se capete o drepta imaginatiune despre relatiunea de marime si de spatiu, de directiune si de indepartare. Afara de aceste se pote urechia dedá prin cantare ori jucare de tonuri curate si melodii, precum si prin incungiurarea tonuriloru necurate, la placerea de buna sunantia. Negresitu ca aceste eserecítii ale sensuriloru nu suntu atatu de insemnate pentru sugatori, cá si mai tardiu, inse totusi se nu se tréca de totu cu vederea.

In tóta intempleria este de mare folosu, a desteptá in copilú celu pucinu o mai mare atentiune pentru aparitiunile sensuriloru, pentru ca din aceste purcedu mai tardiu atentiunea si vigiliatiunea.

Morbii in etatea sugatoriloru desi numai putini, totusi nu suntu numai forte desi, ci si forte periculosi si mai totu deuna ucigatori. Celu mai mare numeru alu omeniloru, cari se nascu, cadu éراسi inca in copilaria in mormentu. Acést'a inse nu aterna dela gingasia trupulu séu dela capacitatea de viatia mai pucina a organismulu copilarescu, ci cauza jace in reu condus'a educatiune fisica. Nutrementu nepotrivotu, aeru rece necuratu pentru plumani, receli, mai vertosu a fólelui producu anemia — saracia de sange — oftica, aprindere de plumani, colera, anghina, difteritis, si aceste suntu bólele, cari neglese séu reu tractate omoru copiii, si despre aceste vomu tractá la loculu seu. Nepericulóse, inse totusi productoria de greutati bóle suntu: incuieri — cu dureri de fole si tiepete — cari se potu de locu delaturá prin clistire cu apa stimperatu si cu obla-jirea fólelui cu unu stergariu moiatu in apa prospeta si bine storsu; o parél'a si esantemele, cari prin curatienia si spalarea désa cu apa stemperata se potu delaturá. Dintiemea este procesu naturalu, si cá atare nu cere nici o cura. Vine intrebarea despre altuitulu séu pose-itulu cu vaccina, care in timpulu nostru a datu ansa la o disputa estinsa pro si contra si care inca nu e terminata. Si despre acést'a vomu vorbi cu alt'a ocaisiune mai detaiatu.

Se pecatuesce in contra sugatorilor forte desu: prin pré timpuria luare din patu si pusu la siedere, precum si prin preatimpuri'a stare pe picioare si invetiare la umblatu, prin portarea in liberu candu e ventu rece, ori locuri pulberóse, prin recéla fólelui tienendu copilulu dupa scalda; mai vertosu mai caldutiá, descoperitu sau redicarea vestminminteloru in aeru rece la necesitateá trupului, prin necuretieni'a aerului si a pravului din casa la maturatu; prin portare rea, leganare, utiulare; prin nutretiu nepotrevitu, prin necuretieni'a trupului si a impregiurului lui; prin lasarea in voi'a lui etc.

Impartasiri din Antropologia.

I.

„Cu o generatiune crescuta nu e multu de facutu in treburi corporali cá si in spiretuali; fiti dara intielepti si incepeti in scola“.

Göthe.

In Pedagogia se invatia, ca invetiatorii au lipsa de cunoscintie antropologice, daca au se fia educatori si instructori, adeca in tóta priviinti'a invetiatorii buni. Ne vomu adoperá dara a dá invetiatoriloru nostri, celoru ce voescu se asculte si se citésca aceste renduri, scurte daru precatu se pote chiare notitie despre minunat'a structura si intocmire a corpului nostru, ne vomu dá cea mai mare silintia, prin modulu, cum facemu noi acést'a, se aratamu atatu Domniloru invetiatorii, ca vocatiunea loru este un'a din cele mai sublime si multu ponderósa pentru statu. catu si ca impartasirea acestoru notitie din partea loru la scolari in diferite urmari de graduri se va poté esecutá, cu astfeliu de succesu, in catu se fia multiemirea deplina.

Vomu incepe dara cu positiunea corpului omenescu si cu relatiunea intoemirei sale catre incungiuratoria natura esterna, cá se cunosceti de locu la inceputu, pentru ce acést'a intocmire a lui este asia si nu altfeliu, ce scopu a avutu Creatorulu cu acést'a intoemire, si ce datorintie se deducu de aci pentru omulu sanetosu si morbosu peste totu.

La espositiunea acestui scopu cosmicu alu corpului omenescu de venimu totu odata la cunoscintia, cu cea mai inalta problema fisica a lui, adeca cu metamorfos'a, ori schimbarea materiei, si cercetendu acésta mai specialminte, vomu deveni la isvorele sanetatii si bólei, adeca la organele escretorie si la activitatea ori neactivitatea loru, la activitatea sangelui si pregatirea lui, la digestiune si vasa, in cari urmeze acestea.

Se privimu dara aceste intocmiri ale corpului in legile supreme ale loru, cevasi mai aprópe! Si de locu ni se va aratá scopulu cosmicu. Inse

suprem'a lege a vietii corpului nostru este: ca materiile, din cari este compus corpul nostru, se disolvu necontenitu, se desfacu din legatur'a corpului si se inlocuescu prin altele prospete, loru asemené.

Acést'a lege se numesce: legea metamorfosei necurmata a corpului, si acést'a metamorfosa este pentru corpul nostru, ce este pentru genul omenescu murirea celoru betrani si surescenti'a genurilor tinere peste totu. Si deja aicea jace — in ambele aparituni si intocmiri o garantia pentru desvoltarea spiretuala; caci pe langa perservarea pururea totu acelei materie in unu corpu omenescu, aru poté fi — dupa poterea iudecatoria pementéna a nóstra atatu de putienu eugetabila o propasire spiretuala, cum s'aru poté asteptá dela unu genu omenescu, care chiamatu la viati'a física, aru perseverá in ea, fara se inbetranésca si se móra si se restaureze prin surescenti'a generatiuneloru mai tinere. Daru inse de o camdatu se nu punemu atata pondu pe garanti'a metamorfosei pentru desvoltarea nostra spiretuala; ei se privimu mai nainte acést'a metamorfosa inca si din alt'a parte. Póte ca unii dintre cetitori, imi voru pune intrebarea: de unde scimu noi, ca corpul nostru este supusu acestei necurmata metamorfose? Altii póte ca voru vré se scie, cum procede in noi acést'a metamorfosa, si póte ca altii se voru interesá de urmarile ei. Toti au dreptu, si noi ne vomu adoperá a raspunde acestoru intrebari catu se póte de intuitivu, luandu totu deuna séma, ca astadi avemu principalminte a fi convinsi prin presenti'a metamorfosei si prin modulu procederei ei, mai vertosu inse priu urmarile ei despre problem'a de perfectionarea spiretuala a nostra.

De unde scimu noi, ca corpul nostru se metamorfoseze — schimbá, neperlesce — necontenitu? Ca elu la incheierea anului nu e totu acel'a, care a fostu la inceputu si ca dupa 4—6 ani este mai cu totul altu, adeca compus din alte materii prospete tinere primete din lumea esterna, de unde scimu noi acést'a? — Permetetimi la raspunderea acestei intrebari, a me pune spiretualminte in positi'a Dvóstrá cá invetiatori in scola naintea scolariloru si ale esplicá despre scopulu spiretualu alu corpului in o forma acomodata etatei loru, si atunci le voiu dice: Voi toti copiii ati muritu deja odatu in scurt'a viatia a voastra si corpul vostru, pe care lati avutu, jace inpreschiatu in multe multe parti mici si pulbere pe campii séu sbóra cá unu gasu nevediatu in aeru, si pentru aceste ati capatat corpul vostru de acuma. Si scolarii póte ca voru intrebá séu voru aratá vointi'a a sci, de unde sciu eu acést'a si cum se intempla si ce scopu are, cá ei din timpu in timpu se capete altu corpu inca aici pe pamentu. Eu apoi asi intrebá pe unulu ori pe altulu mai istetiu scolariu: taiatute ai tu vreodata la mana ori in altu locu si ce ai observatu atunci?

Si elu imi va spune séu eu ii voiu ajutá cá sémi spuna, ca din taietura a cursu sange, ca ran'a sa legatu, a coptu si incetulu cu incetulu sa vindecatu; altulu imi va spune ca sa lovitu odatu cu capulu de parete, ca ia esitu unu cucuiu pe acelu locu, ca la durutu, si ca incetulu cu incetulu sa desumflatu si a peritu cucuiulu; alu treilea imi va spune, ca a vediutu la tiermii unui riu, ori pareu, cum ap'a lingandu unulu si acelasi locu, a facutu o gaura in pamentu si apoi la spalatu ap'a, din contra in altu locu a depusu pamentu nou; o fata imi va spune, ca foculu consuma in cuptoriu ori pe vatra lemnele si carbunii, cari sau pusu pe focu, alt'a, ca ea a observatu cum sa topitu sarea in bucate ori saharulu in lapte, unsóraa in zama si sapunulu in ap'a calda. Ce invatia dara copiii la amintirea eurgerii sangelui din rana, la cicatrisarea ranii, la perirea cucuiului, la spalarea si depunerea de pamentu in riu, la arderea carbuiloru in focu, la topirea sarii, a saharului in apa calda? — Ei invatia, condusi de invetiatoriulu, miscarea sangelui in corpu, ei invatia a cunosee poterea salvitoria si érași depunatoria a acestei pururea si pururea spalatoria si inca in forma calda asia dara ardiectoria ori topitorie miscari a sangelui, si devinu curendu — fara cá se scie, la acelu concludusu amicabilu, ca unde se intempla fluesu — revarsare — si anca fluesu ferbinte, cá la sange, acolo trebue se fia urmarea, ca solutiunea si depunerea se intempla totu odata, de si forte incetu, daru necurmatu, ca si corpulu loru, daca a fostu supusu acestui procesu, negresitu ca sa schimbatu odata in altulu, si ca acestu respinsu, spalatu ori aburitu trupu se pôte in adeveru privi cá unu trupu mortu, din care inse, cá si o pasaruica din cuibu inundatu sa mantuitu spiretulu si sa transportatu in altu corpu. Si cu acestu motivu pentru esistinti'a metamorfosei — a insusirei fizicali a sangelui — arata invetiatoriulu la duratiunea spiretuala dupa perirea corpului si astfelu pune in peptulu, celu micu alu loru stima si reverintia pentru acestu propriu spiretu alu loru.

Daru eu asi conduce pruncii mai de parte la alu doilea motivu pentru esistinti'a metamorfosei. Eu asi intrebá acusi pe unulu, acusi pe altulu, acusi unu fecioru, acusi o fata, ce mananca si beu ei mai cu placere si ce cugeta ei, ca se intempla cu ceea, ce au mancatu ori beutu ei si ce se face din ele? Si déca unulu ori altulu in priceperea rea a intrebării aru rosi in fatia si nu aru vré se ese cu respunsulu, apoi eu lasi invetiá amicabilminte, ca daca elu altfelu este eu moravuri bune, nu are se se rusineze de intocmirele corpului seu in discursu cu invetiatoriulu ori parintii lui despre intocmirele corpului seu; apoi iasi intrebá, daca ei se au cumpanitu vreodata, catu au fostu de grei, cumpanitu sau ei diminéti'a pe nemancate, ori inainte séu dupa desiertarea trupului? si apoi le asi spune, cum sau facutu aci multe cercari in modulu celu mai exactu

si ca mai nainte s'a aflatu d. e. ca unu omu, care sa cumpanitu asta-diminétia pe nancate, i sa cumpanitu escrementele si urin'a, ce a desiertatu in dioa aceea érase cu tóta acurateti'a si ca elu in dio'a aceea din adinsu nu a mancutu nici beutu mai multu, decatu ce au cumpanitu escrementele sale, si totusi acestu omu in dio'a aceea si in ori cari alt'a di, candu sa facutu cu elu cele aratate, sér'a nu a trasu atatu, catu deminétia'a.

De unde a venitu dara, cá elu sér'a se fia mai usioru, cá diminétia'a? Au trebuitu se se pierda din elu parti trupesci, fara cá se le fia potutu vedé! Si asia si este, caci acést'a se dovedesce erasi prin experiménte esacte, adeca i sa mesuratu aerulu, ce la inspiratu — atrasu si aerulu ce la espiratu — scosu — apoi si asia numit'a aburime a pelei lui, si s'a aflatu ca aerulu inspiratu nu a fostu asia de greu cá celu espiratu si cá aburimea lui, si ca astfeliu in adeveru sa aflatu o perdere din trupu prin aburime nevediuata in form'a gasului. Aci este daru o perdere a materiei corpului observata in mai pucin'a greutate a lui. S'a satisfacutu inse érase recerintii instinctului spre complanarea acesteia, adeca sa indestulitu fomé si setea prin mancari si beuturi pana la saturare, apoi de locu a disparatu diferinti'a greutatii si perderea a fostu complanata — a intratu dara metamorfos'a, séu schimbarea materiei.

In asémenea modu asia dicendu jucatoriu asi aratá copiiloru si alu treilea motivu despre existinti'a metamorfosei. Eu Casi impartu intre scolari 5 papusie de lemnu cu medulari si unui'a asi dice se misce in susu si in josu man'a dreapta a papusiei; altui'a se misce astfeliu unu peioru de alu papusii, a treilea se faca complimente, alu patrulea se rotéze capulu acusi intr'o parte, acusi in alt'a parte, la alu cincilea pruncu iasi dá o péna moiata in untu de lemnu finu, cá elu din candu in candu se unga cate otiere medularile, cari le aru misicá la papusia. Acést'a aru trebui se faca copiii unu timpu mai indelungatu, si candu ostenescu acesti'a se'i schimbe altii. Ce s'aru intemplá acuma dara cu papusiele aceste? Éta ee! La tote patru papusie voru deveni medulerile misicate ne apte a se mai miscá, caci se voru toci membrele prin continu'a miscare si frecare ha póte ca se voru si frange, daru a 5-a papusia, adeca aceea, care din candu in candu a fostu unsa cu untu de lemnu, va remané intréga mai lungu timpu si astfeliu aru deveni scolarii vedindu cu ochii, ca frecarile, care se intempla la miscarea medulariloru nostre, in gradu mare necontentitu, aru trebui se duca la nemicirea loru, daca acést'a tocire a medularitoru prin frecare, nu s'aru impedecá prin ungerea partiloru trupesci misicate si frecate intre sine. Si fiindu ca corpulu nostru intreprinde necontentitu nenumerate misicari, si le póte intreprinde fara vediuata tocire; se pote cu tota securitatea concludé, ca in corpulu nostru se intempla nu numai astfeliu de ungere, ci si nutritrea si inlocuirea particeliloru, ce se

disolvu si sferimu pe langa tóta ungera, adeca cu unu cuventu ca si aci se arata metamorfos'a séu schimbarea materiei.

Aicea potemu lapadá si o privire asupra intregului corpu si a arată, ca misicarea nu se intempla numai in articuli séu incheieture, ci la tóta si cea mai mica misicare a medulariloru, patimesce frecare o cu totulu mare parthia a musichiloru mai mari si mai mici, si prin acést'a o massa de pei, de vasa — arterii, vene, vasele laptelui nervii, ba mai totu corpulu in tóte particelele sale. De acést'a indicatiune ne folosimu dara nu numai cá se facemu copiiloru cu atata mai intuitiva necesitatea continuei perderi a trupului si corespondietoriei recompensare a celoru perdute, ci totu adata cá ei se pricépa, cum noi fara procesulu mai susu aratatu alu continuei ungere si fara de a avé peturi oleóse si unsuróse sub pele intre tote si cele mai mice particele ale trupului, amu simti la tota misicarea, spre care este menitu trupulu nostru, cea mai mare durere si amu duce a viatia fórté ticalósa. Acést'a aru fi Domniloru invetiatori cea mai favoritoria oca siune pentru Dvostra a face atenti pe scolari la bun'a se intielépt'a ingrijire a creatorului, ca omulu nu pote implini chiamarea spiretuala a sa fara necurmata aducere aminte de povar'a corpului, ce ilu lega si apasa. Caci cum aru vré séu aru poté omulu a nisui dupa una tienta spiretuala la o necurmata durere, ce i saru casioná prin tocirea si frecarea meduloriloru, vré se dica fara de ungere si fara de metamorfosa ori schimbare de materia peste totu?

Acést'a aru ajunge in totu casulu Domniloru invetiatori, cá se faceti catu de chiara esistintia metamorfosei scolariloru Dvostra. Fatia cu Domniele vostre, cari precum credu, nu veti dubitá nici unu momentu despre esistintia acestei metamorfose, de si pana acuma póte, ca nu ati preceput'o atatu de bine, asi fi potutu fi mai scurtu in propunere, inse amu socotitu, cá se ve aratu baremu unele cai, cum amu poté castigá unu interesu viu si la copiii cei miei pentru o tema forte ponderósa, inse durere pana acuma neintrodusa nici in scolele mai inalte, cá se tacemu de cele elementari, si prin acést'a, de si pote forte neobservabilu, se punemu fundamentu la o santa observatiune a vietii corpului loru. Me voiu bucurá din totu anim'a, daca veti intreprinde astfelu de probe cu scolarii DVostra, si atunci prin propri'a recugetare póte ca veti aflá si alte cai, cá se le faceti strabatute deja si mintii si animei copilaresci, si prin ele a aflá tesaurulu sciintii si cunoscintii, cari suntu depuse in asia mare abundantia in intoemirele corpului omenescu.

Planulu de invetiamentu a esitu de sub tipariu. Lam cetitú cu tóta atentiunea si cutesu a dice, ca elu este bunu, este instructiv, este maretu

cum trebuie se fia astfeliu de planu; este o adeverata manuducere pentru cei ce se voru interesá de densulu. Daru totu odata trebuie se marturisecu, — ca, pe catu cunoscú eu starea scoleloru nostre si poterile active in transele — putieni voru fi, cari ilu voru sei iutrebuintiá asia, precum se cere. Acést'a inse se nu disguste pe niminea, ci cu atata mai multu, cu atatu mai patrundietoriu se'lu studiazé pana atunci, pana candu — cum se dice — i se va face in sucú si sange. Planulu acest'a nu este cá pana acuma unu vestmentu de petece trentiozose, nu unu edificiu ruinatu si sfarimatu, ci unu vestmentu, unu edificiu, intregu din materialu diferitu, inse prin harmoni'a, cu care este legatu, forte solidu. — Si daca DD. Invetiatori si Catecheti, ba si Domni Directori locali si insusi Inspectorii, prin o mai mare diligentia isi voru insusi cele aratate in acestu planu de invetiamentu, apoi atuncia, dá, numai atuncia vomu poté dice, cá scolele nostre confesionali suntú la culmea vocatiunei lorú, si isi implinescu scopulu, la care tientescu! — Ilu recomandamu daru inca odata spre calduros'a imbratiosiare si diligint'a studiare.

Domnulu Redactoru! Binevoesce a dá locu acestoru siruri in foi'a DTale. — Cá copilu calarindume pe unu calu m'au trantitu peste capu si m'au calcatu pe peptu, parintii mei au cautatu in totu modulu ami restaurá sanatatea si incatva lea si sucesu; daru totu me ajunge durerea in totu anulu mai de multe ori. Am cercatu si eu mai multe moduri, daru in zedaru. In 7 Ianuariu a. e. ér' m'a atacatu durerea de peptu si acuma m'am folositu cu curá de apa rece dupa metod'a aratata si succesulu au fostu celu mai bunu, caci durerea a incetutu si acuma me affu sanetosu. Asemené cura am facutu la unu nepotu alu epitropului, scolariu de 7 ani Ioanu Nisiu, cari patimea de peptu si de grumadiu (pneumonia?) atata in catu ii tieneau lumin'a si astadi este sanetosu si cerceteze scól'a.

Primesce stimáte Domnule sincer'a multiemire pentru bunele indrep-tari, prin cari preotii intru adeveru potú deveni si doctori trupesci ai poporului incredintiatu lorú.

Blajov'a 17 fauru 1877.

Sinceru multiemitoriu
Georgiu Lupsí'a,
preotu.

Biseric'a si Scól'a fóia bisericésca, seolastica, literaria si economica ese odata in septemana: Duminec'a cu pretiu pe unu anu 5 fl., pe $\frac{1}{2}$ anu 2 fl. 50 cr. sub redactiunea D. Profesoru Mangra in Aradu. Program'a

detaiata acestei foi ne da deslucire lamurita despre scopulu si tendinti'a ei. Nu potemu trece cu vederea unele cuvinte din acesta programa, cari in anim'a nostra au facutu mare impresiune — a nu le citá spre edificarea celoru drepti si spre indreptarea celoru retaciti: „Biseric'a este institutiunea, unde omulu afla possibilitatea si tóte conditiunile de a-si ridicá mintea si inim'a la perfectiune, aproapeindu-le de Ddieu, si totodata formandu-si gustulu in adeveratulu frumosu si sublimu; prin urmare biseric'a este singur'a institutiune, carea póte se satisfaca pe deplinu tóte necesitatile morali ale omului.

Nu separámu si nici nu ni este iertatu a separá biseric'a de scola, pentrucá nu putemu cugetá biserica adeverata fora scola, credintia, cruce, fora evangelia, fora cunnscinti'a si propagarea adeverului, a luminei; precum nu potemu cugetá nici scola izolata de biserica, adeca lumina, cunoscintia, fora directiune si perfectiune mai inalta, fora tendintia si apropiare a omului catra creatorulu seu.

Aceste dóue venerabile asiediaminte deosebescu in forma si la vedere; in scopu ele au multa comuniune si identitate. Si un'a si alta lucra, trebuie se lucre, intru a propagá lumin'a, a perfectioná pe omu si a-i procurá tóta possibil'a fericire; biseric'a inriurindu mai multu prin cultur'a morala asupra inimei, scol'a mai multu prin cultur'a intelectuala asupra mintei; astfeliu uu'a spriginindu si intregindu pe cea-lalta“

Aceste frumóse, sublime si mantuitorie cuvinte se si le intiparésca totu crestinulu adancu in anim'a sa, fia elu bisericanu, fia laicu; unulu are datorintia a sprijini, a ajutá pe altulu, caci scopulu e unulu, e santu pentru ambi: este cultur'a, este luminarea, fara carea nu potemu tiené pasiu cu celelalte popora. Deci se lapadamu tota rancórea personala, totu interesulu egoisticu si se damu man'a a ne luminá, a ne cultivá si astfeliu a ne intari, caci ajutendune noi de noi, ne va ajutá si dumnedieu! Recomendamu dara acést'a foia, cá una de cea mai mare necesitate si bine venita.

Cu emisulu din 17 faura s. v. a. c. nr. 375 a binevoitu P. Consistoriu a primi resignati unea mea depostulu onorificu alu unui Inspectoru de scola circualu in unu modu pentru mine multu magulitoriu. Deci la despartierea mea oficiosá me vedu indetoruta a aduce multiemíta DD. Directori locali, Catecheti si Invetiatori, cari m'au sprijinitu in acést'a functiune onorifica, daru totu odatu si grea.

Dr. Vasiciu.